

לעילוי נשמת
שלום בן משה

גמרא עם רש"י ותוספות מסודר
Methodically Arranged Gemora, Rashi and Tosafos

מכות
גליון ב'

ומה הסוקל אינו נסקל, הבא לסקול ולא סקל
אינו דין שלא יסקל! אלא מתוורתא כדשנינו
מעיקרא.

ומה הסוקל אינו נסקל - עדים שלא הוזמו עד
שנהרג הנדון ואחר כך הוזמו, אין נהרגין,
כדאמרינן בפרקין (דף ה:): הרגו אין נהרגין, דכתיב
"פֶּאֶשֶׁר זָמַם" - ולא כאשר עשה.

הבא לסקול ולא סקל - שהוזם עד שלא נהרג
הנדון.

תוס': ומה הסוקל אינו נסקל - פירש הקונטרס:
כשהרגו אין נהרגין, דין הוא דצאו להרוג ולא
הרגו דאין נהרגין.

וקשה טובא: חדא, דהוה ליה למימר כדאמרינן
לקמן (דף ה:) "הרגו אין נהרגין". ועוד, מאי
פריך? שאני הכא, דגלי קרא צהדיא דהבא
לסקול ולא סקל דנסקל צהווא קרא גופיה
דחזינן דהסוקל אינו נסקל, כדכתיב: "כאשר
זמם" - ולא כאשר עשה, אבל לעולם אימא לך
דאית לך שפיר קל וחומר דלעיל דלענין חילול,
דהא לא גלי קרא בשום מקום דשייך בדבר הזה
שיתחלל הזמה!

ועוד קשה, דהוה ליה לתרץ דהתם ודאי לא
עבדינן קל וחומר, משום דאם כן בטלת תורת
עדים זוממין לגמרי ולא משכחת לה כאשר זמם,
אבל לעיל דלא בטלת תורת עדים זוממין שייך
שפיר למיעבד קל וחומר!

לכך פירש רבינו תם דהכי קאמר: "ומה הסוקל
אינו נסקל" - פירושו: אדם שסוקל חזירו
בצנינים ומת, דנדון בסייף ולא בסקילה, "הבא
ליסקל ולא נסקל" - עדים שמעידין איש פלוני
שמחויב סקילה ולא נסקל על ידם, אינו דין שלא
יסקלנו! והשתא לא בטלת לגמרי, דאיכא
לאוקומי קרא ד"ועשיתם כאשר זמם" כשהן
מעידין שמחויב שאר מיתות צית דין שאינו
בסקילה, ואפילו הכי לא עבדינן האי קל וחומר,
דהכי קאמר לו לעיל דלא עבדינן קל וחומר
צכהאי גוונא.

"מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב גלות
כו" - מנא הני מילי? אמר ריש לקיש:
דאמר קרא "הוא ינוס אל אחת הערים
(דברים י"ט:ה) - הוא, ולא זוממין.

רבי יוחנן אומר: קל וחומר - ומה הוא
שעשה מעשה במזיד אינו גולה, הן שלא
עשו מעשה במזיד אינו דין שלא יגלו!

הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה - ההורג
שעשה מעשה, אם במזיד עשאו אינו גולה, ואפילו
בזמן שאינו נהרג כגון במזיד בלא התראה.

הם שלא עשו מעשה - אלא דיבור בעלמא,
ובמזיד העידו, אינו דין שלא יגלו על המזיד.

והיא נותנת, והלא דין הוא - הוא שעשה
מעשה במזיד לא ליגלי פי היכי דלא תיהוי
ליה כפרה, הן שלא עשו מעשה במזיד נמי
ליגלו פי היכי דליהוי להו כפרה! אלא
מתוורתא כדריש לקיש.

ומקשינן לרבי יוחנן והיא הנותנת - המדה
הזאת שהבאת לפטרן, היא הנותנת להם חובת
גלות - הוא לפי שעושה מעשה, אם במזיד עשאו
אינו גולה דלא תהוי ליה כפרה.

הם שלא עשו מעשה יגלו - על זדונן, כי היכי
כו'.

אמר עולא: רמז לעדים זוממין מן התורה
מניין? רמז לעדים זוממין? והא פתיב
"ונעשיתם לו כאשר זמם!" אלא רמז לעדים
זוממין שלוקין מן התורה מניין?

רמז לעדים זוממין - שלוקין - עדי בן גרושה
או עדי גלות שפטרם הכתוב מדין הזמה, מנין
שהן לוקין? ולקמיה פריך: "תיפוק ליה מלא
תענה!"

דכתיב: "והצדיקו את הצדיק והרשיעו את
הרשע, והיה אם בן הפות הרשע (דברים
כ"ה:א)". משום והצדיקו את הצדיק והרשיעו
את הרשע, והיה אם בן הפות הרשע? אלא
עדים שהרשיעו את הצדיק, ואתו עדים
אחרוני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא
ושויגהו לתני רשעים, והיה אם בן הפות
הרשע.

מאן תנא פופרא פפּרה? אָמר רב חסדא: רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה היא, דתנא: "ונתן פדיון נפשו (שמות כ"א:ל) – דמי ניזק, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר דמי מזיק. מאי לאו בהא קא מיפלגי – דמר סבר פופרא ממונא, ומר סבר פופרא פפּרה?

ומר סבר פופרא ממונא - שהזיק גופו של זה, ונתחייב ליורשיו דמי ההרוג.

פופרא פפּרה - לכפר על עצמו שחייב מיתה בידי שמים, לפיכך יתן דמי עצמו.

אמר רב פפא: לא, דכולי עלמא פופרא פפּרה, והקא בהא קא מיפלגי - מר סבר בדניזק שיימינן, ומר סבר בדמזיק שיימינן.

בדניזק שיימינן - בהכי היא ליה כפרה כי יהיב דמי ניזק, ולקמיה מפרש טעמיה.

מאי טעמייהו דרבנן? נאמר "השתה (שמות כ"א:ל) למטה, ונאמר "השתה (שמות כ"א:כב) למעלה - מה להלן בדניזק, אף כאן בדניזק.

מאי טעמייהו דרבנן - דאילו רבי ישמעאל מסתבר טעמיה - כיון דכופרא כפרה, דמי עצמו בעי למיתב.

נאמר השתה למעלה - בנוסף אשה הרה: "כפאשר ישית עליו בעל האשה (שמות כ"א:כב)".

ונאמר השתה למטה - בכופר: "אם פפר יושת עליו (שמות כ"א:ל)".

מה להלן בדניזק - שמשלם דמי וולדות שנוזקו.

ורבי ישמעאל? "ונתן פדיון נפשו" כתיב.

פדיון נפשו - דנותן את הכופר.

ורבנן? אין, "פדיון נפשו" כתיב, מיהו פי שיימינן, בדניזק שיימינן.

ורבנן - אמרי לך: אין, ודאי פדיון נפשו הוא דכופרא כפרה, מיהו בדניזק שיימינן, ובהכי היא למזיק פדיון נפשו.

"ואין נמפרין בעבד עברי" - סבר רב המנונא למימר: הני מיילי היכא דאית ליה לדידיה, דמיגו דאיהו לא גנזבן אינהו נמי לא מינזבנו, אבל היכא דלית ליה לדידיה, אף על גב דאית להו לדידהו, מינזבנו.

דאית ליה לדידיה - שיש לו לגנב ממון לשלם דמי הגניבה אם לא הוזמו, ולהם אין מה לשלם, דמיגו דאיהו לא הוה מזדבן אם לא הוזמו, אינהו נמי כי הוזמו לא מזדבני, שהרי לא זממו למכרו.

משום והצדיקו את הצדיק כו' - בתמיה - אי "והצדיקו" "והרשיעו" בדינין קאמר, ו"צדיק" ו"רשע" בבעלי דינין, למה לי "והצדיקו צדיק כו'", ליכתוב "פי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ופשטום, והיה אם בן הכות הרשע" - למה הוזכרה כאן צדקת צדיק? וכי כל מקום שהצדיקו בית דין את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות, דאתא קרא למיתלי מלקות ב"והצדיקו והרשיעו"!

אלא על כרחך בעדים משתעי - עדים שקרים שהרשיעו צדיק, ובאו אחרים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא צדיק והרשיעו את העדים הרשעים, "והיה אם בן הכות הרשע" - אם הזמה זו בת מלקות היא שאינו יכול לקיים בה דין הזמה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות, "והפילו השפט והקהו".

והתפוק ליה מ"לא תענה (שמות כ"ג:ג)!" משום דהו לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

והתפוק ליה מ"לא תענה" - כל עונשי לאוין, מלקות, אלא במקום שפירש לך בו עונש, וכאן שאינו יכול לענשן בעונש הכתוב בהן, ילקו!

לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו - לקמן יליף לה בפרק ג' (דף י"ג).

תנו רבנן: ארבעה דברים נאמרו בעדים זוממין - אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה, ואין גולין לערי מקלט, ואין משלמין את הכופר, ואין נמפרין בעבד עברי. משום רבי עקיבא אמרו: אף אין משלמין על פי עצמן.

ואין משלמין את הכופר - אם העידו בשור המועד שהרג את האדם והוזמו, והיו מחייבין את הבעלים כופר, דכתיב: "אם כופר יושת עליו וגו' (שמות כ"א:ל)".

ואין נמפרין - אם העידוהו שגנב ואין לו מה לשלם ונגמר דינו לימכר, כדכתיב: "ונמפר בגנבתו (שמות כ"ב:ב)".

אין משלמין על פי עצמן - אם הוזמו בבית דין ולא הספיק בעל דין להעמידן בדין על הזמתן עד שברחו, ובאו בבית דין אחר והודו שהוזמו בבית דין פלוני, ולקמן מפרש טעמא.

"אין נעשין בן גרושה ובן חלוצה" - פדאמרן. "ואין גולין לערי מקלט" - פדאמרן. "ואין משלמין את הכופר" - קסברי כופרא פפּרה, והני לאו בני כפּרה גינהו.

כופרא פפּרה - לכפר על זה שהרג שורו את האדם, והני לאו בני כפרה נינהו שלא הרג שורם אדם.

אמר ליה רבא: ולימרו ליה: "אי אנא הנה לך מי הנה מינדבנת? און נמי לא מינדבנינן!".

אלא סבר רב המנונא למימר: הני מילי היכא דאית ליה או לדידיה או לדידהו, אבל היכא דלית ליה לא לדידיה ולא לדידהו, מנדבני. אמר ליה רבא: "ונמפר בגנבתו (שמות כ"ב:ב)" אמר רחמנא – בגנבתו ולא בזממו.

"משום רבי עקיבא אמרו וכו'" – מאי טעמא דרבי עקיבא? קסבר קנסא הוא, וקנס אין משלם על פי עצמו.

וקנס אינו משלם על פי עצמו - דכתיב גבי כפל "אשר ירשיען אלהים (שמות כ"ב:ח)" – פרט למרשיע את עצמו (ב"ק דף סד:).

אמר רבה: תדע, שהרי לא עשו מעשה [ונהרגים] ומשלמין!

תדע - דקנסא הוא, שהרי המעידים בנפש לא הרגו אדם ולא נהרג אדם על פיהם, ונהרגין ומשלמין ממון.

אמר רב נחמן: תדע, שהרי ממון בנד בעלים ומשלמין!

